

Організаційно-методичні умови професійної підготовки майбутніх фахівців фармації

Кайдалова Л.Г.

Пріоритетними завданнями в системі вітчизняної вищої освіти є її гармонізація і модернізація відповідно до європейського освітнього простору\$ реалізація основних принципів Болонської декларації, одним із принципів якої є впровадження кредитно-модульної системи організації навчально-виховного процесу (КМСОНП) як новітньої моделі організації навчального процесу.

Аналіз публікацій щодо організації навчального процесу відомих вітчизняних та зарубіжних учених-педагогів, серед яких Ю. Бабанський, О. Коваленко, В. Лозова, Г. Троцько та ін., дозволяє визначити різні підходи та розуміння сутності цієї проблеми [1, 3, 4]. Але переважна більшість учених зазначає, що це організований, керований процес взаємодії, передачі і придбання компетентностей, знань, умінь, навичок, здатностей, якостей та моральних цінностей особистості.

У сучасних умовах навчальний процес потребує постійного вдосконалення, тому що у соціально-економічні зміни у суспільстві зумовлюють зміну пріоритетів і соціальних цінностей. Навчальний процес являє собою струнку систему, яка складається з певних елементів, має структурні складові, відповідно до її функцій, і тенденцію до постійного саморозвитку і самовдосконалення. Її центральними постатями є особистості з усіма проблемами, життєвим досвідом, цінностями та прагненнями.

Проблеми управління в системі вищої освіти висвітлені багатьма відомими ученими. Проблеми управління системою фармацевтичної освіти висвітлені у публікаціях учених В. Толочка, В. Черних та ін. [6], але потребують подальшого дослідження та удосконалення.

Однією із організаційних умов забезпечення якісної професійної підготовки фахівців фармації є упровадження КМСОНП відповідно до моделі

професійної підготовки майбутніх фахівців фармації, враховуючи європейські норми та освітні стандарти, особливості галузі тощо. На наш погляд, професійна підготовка фахівців для фармацевтичної галузі може бути забезпечена при якісному забезпеченні організаційно-методичних умов у системі ступеневої фармацевтичної освіти.

Зауважимо, що КМСОНП в Україні розглядають не тільки як основу всіх ланок вищої освіти: базової, повної, післядипломної, перепідготовки та підвищення кваліфікації, у тому числі в системі дистанційного навчання, а як і нову технологію організації навчального процесу, спрямовану на підвищення якості вищої освіти.

КМСОНП – це модель організації навчального процесу, яка ґрунтується на поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх одиниць (залікових кредитів) як одиниць виміру навчального навантаження студента, необхідного для засвоєння змістових модулів, блоку модулів. Кредитно-модульна система організації навчання зумовила: упровадження залікових кредитів Європейської кредитної трансферної системи (ECTS) і розробку нових навчальних планів; індивідуальних планів студентів; структурування навчальних дисциплін на модулі та змістові модулі; застосування рейтингової шкали оцінювання [6].

Запровадження КМСОНП полягає у визначенні шляхів та механізмів: адаптації ідей (ECTS) до системи вищої освіти України; посилення ролі самостійної роботи студентів; поглиблення впровадження новітніх педагогічних технологій; забезпечення гнучкості програм навчання та можливості навчання студента за індивідуальними навчальними планами; мотивація учасників навчального процесу на досягнення високої якості підготовки фахівців; надання можливості студентові отримати професійні кваліфікації відповідно до його потреб та вимог ринку праці.

Реалізація положень щодо Болонської декларації, зумовила розробку Концепції реформування системи фармацевтичної освіти в Україні та приведення її у відповідність до рекомендацій Болонської декларації. Також

було розроблено Тимчасове положення про організацію навчального процесу у кредитно-модульній системі та Тимчасове положення про рейтингову систему оцінювання знань, вмінь та навичок студентів Національного фармацевтичного університету

Кредит у КМСОНП розглядається як завершена задокументована частина змісту навчальної дисципліни, вивчення якої для студентів, як правило, завершується підсумковим оцінюванням. Кредит містить усі види навчальної роботи студента як аудиторної – лекції, практичні заняття, семінари, лабораторні, практичні заняття, консультації тощо, так і самостійної роботи студента (далі – СРС); підготовку до практичних занять, підсумкового контролю з модулю, написання доповіді, реферату, участь у наукових дослідженнях, самостійне вивчення окремих тем та питань навчальної програми тощо.

Отже, модуль використовується у навчально-виховному процесі як логічно завершена частина теоретичного і практичного навчального матеріалу з окремої навчальної дисципліни, яка передбачена навчальною програмою, протягом відпрацювання якої здійснюється формування компетентностей, знань, вмінь, навичок та якостей студентів; змістовий модуль – це система навчальних елементів, що поєднана за ознакою відповідності певному навчальному розділу. Змістовий модуль утворюється шляхом структурної декомпозиції навчального матеріалу модуля на навчальні елементи.

Досвід упровадження КМСОНП у ВНЗ надав можливості виокремити основні риси кредитно-модульної системи організації навчання: державне й міжнародне визнання результатів освіти на конкретних етапах виконання студентом індивідуального навчального плану; академічна мобільність студентів, яка забезпечується порівняльною трудомісткістю кредитів; кредитність полягає в декомпозиції змісту освіти й навчання на відносно єдині та самостійні частки за навчальним навантаженням студентів; модульність визначає підхід до організації оволодіння студентом змістовими модулями; організаційна динамічність полягає в забезпеченні можливостей зміни змісту навчання з урахуванням динаміки соціального замовлення і потреб ринку

праці; гнучкість та партнерство полягає в побудові системи освіти так, щоб зміст навчання й шляхи досягнення цілей освіти та професійної підготовки відповідали індивідуальним потребам і можливостям студента.

Констатуємо, що у навчальних планах визначено назви навчальних дисциплін відповідно до циклів, а також загальний обсяг годин, відведених на вивчення навчальних дисциплін, в тому числі аудиторні години, години самостійної роботи студентів, заходи контролю і в якому семестрі вони викладаються. Це надало змогу викладачам при розробленні нових дисциплін і нових навчальних програм під час експерименту будувати викладання психолого-педагогічних дисциплін систематизовано, у логічній послідовності, з дотриманням наступності у викладанні дисциплін, а також врахувати міждисциплінарні зв'язки в моделі професійної підготовки. Навчальним планом визначені організаційні форми занять: лекції, семінари, практичні заняття, самостійна робота студентів тощо. Найбільш поширеними формами організації навчально-виховного процесу в умовах КМСОНП є: лекційні, практичні, семінарські, лабораторні та індивідуальні заняття, всі види практик та консультацій, виконання самостійних завдань студентів та інші форми й види навчальної та науково-дослідницької діяльності студентів.

Упровадження КМСОНП передбачало розробку індивідуальної траєкторії навчання студента, що передбачає навчання за індивідуальними планами згідно накопичувальної кредитної системи. В умовах упровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у професійну підготовку майбутніх фахівців фармації було впроваджено індивідуальні навчальні плани студентів, які надають можливості студентам не тільки опановувати компетентностями та якостями з нормативних дисциплін, а й з дисциплін за вибором студента.

Вибіркова частина забезпечує підготовку для виконання вимог варіативної складової ОКХ, в тому числі відповідність обсягу підготовки, передбаченому нормативним терміном навчання. Індивідуальний план надає можливість здійснювати підготовку з певної спеціальності, і сприяють

академічній мобільності і поглибленій підготовці в напрямках, визначених характером майбутньої діяльності.

Таким чином, конструювання індивідуального навчального плану студента передбачає можливість індивідуального вибору дисциплін з дотриманням послідовності їх вивчення відповідно до структурно-логічної схеми підготовки фахівців.

Дидактичні принципи навчання, на яких ґрунтується підготовка майбутніх фахівців, у різних авторів відрізняються за змістом, підходами, класифікаціями. Так, наприклад відомий учений С. Гончаренко виокремлює такі принципи: науковості, природовідповідності, зв'язку змісту і методів навчання з національною культурою і традиціями; свідомості й активності; систематичності, наочності, доступності, індивідуалізації процесу навчання; уважного вивчення інтересів, здібностей, нахилів тощо [2].

Учені О. Падалка, А. Нісімчук, І. Смолюк, О. Шпак та інші класифікують принципи на: традиційні (принцип використання досягнень сучасної науки й техніки; принцип систематичності й послідовності викладання навчального матеріалу; принцип зв'язку навчання з життям, принцип урахування вікових та індивідуальних особливостей) і нетрадиційні (принцип демократизації навчання; диференціації навчального процесу; оптимізації навчально-виховного процесу, принцип нетрадиційної системи навчання та інші) [6].

Узагальнюючи вище викладене, враховуючи сучасні процеси інтеграції та реформування системи вищої фармацевтичної освіти в Україні, в основу концептуальних засад фармацевтичної освіти покладено такі принципи:

– принцип науковості змісту і методів навчання. Цей принцип є одним із головних у дидактиці і вимагає відповідності їх сучасному розвитку науки і техніки, що зумовлює їх введення до навчальних програм знань із різних галузей науки. Це, в свою чергу, висуває посилені вимоги до змісту кожного заняття і, відповідно, створює сприятливі умови для всебічного розвитку особистості. В основі цього принципу лежить об'єктивна закономірність: наукова картина світу, яка є наслідком засвоєння наукових знань про світ, може

бути сформована лише на основі системних наукових знань про природу, суспільство і психіку людини. Принцип науковості ставить ряд вимог до освіти й методів навчання: до змісту навчання мають входити тільки достовірні факти й істини, провідні, визначальні наукові теорії, не допускається будь-яке їх спотворення [2, 7];

– принцип доступності. Основною вимогою цього принципу є забезпечення доступності з урахування реальних, фізичних та вікових можливостей тих, хто навчається. Але це не означає, що зміст освіти повинен бути спрощеним, полегшеним, досить легким. Як свідчить досвід, це буде знижувати інтерес та мотивацію до навчання;

– принцип систематичності й послідовності у навчанні. Цей принцип зумовлює формування компетентностей у т. ч. знань, умінь і навичок у відповідній системі, в певному порядку, коли кожен елемент логічно пов'язаний з іншим. Принцип систематичності й послідовності реалізується у навчальних програмах, підручниках, посібниках та у викладанні навчальних дисциплін [2];

– принцип гуманістичної спрямованості. Цей принцип передбачає навчання й виховання всебічно і гармонійно розвиненої, соціально активної та гуманної особистості;

– принцип орієнтації на майбутню професію передбачає оволодіння знаннями, вміннями й навичками, які необхідні майбутньому фахівцеві вже з перших занять. Навчальна діяльність поступово трансформується в професійну за рахунок поступової зміни професійно орієнтованих діяльностей. Принцип практичної спрямованості навчання полягає у тісному зв'язку теорії з практикою. Основними положеннями цього принципу є: формування високої наукової культури майбутньої професійної діяльності.

У сучасних умовах КМСОНП навчально-методичне забезпечення передбачає забезпечення студентів якісною навчально-методичною літературою: підручниками, посібниками, практикумами, методичними рекомендаціями; навчальними програмами з кожної дисципліни, текстами

лекцій; матеріалами та завдання для самостійної роботи студентів, рефератів та науково-дослідних завдань, завданнями для практики, тестами для контролю рівня навчальних досягнень студентів. Забезпеченість студентів навчально-методичною літературою є важливою складовою і необхідною умовою ефективною та якісною підготовки фахівців в нинішніх соціально-економічних умовах. Для успішної організації навчального процесу студенти повинні бути забезпечені навчально-методичними виданнями для аудиторної та самостійної поза аудиторної роботи. Навчально-методичні видання регламентують зміст навчання і спрямовані на формування компетентностей і якостей, які необхідні у професійній діяльності майбутніх фахівців. Ефективному навчально-методичному забезпеченню сприяє постійне поповнення науково-методичного фонду бібліотеки навчально-методичною та науковою літературою.

На особливу увагу заслуговують викладачі фармацевтичних факультетів ВНЗ, які здійснюють підготовку фахівців фармації, оскільки від рівня професійної компетентності та педагогічної майстерності залежить якість підготовки майбутніх фахівців, що й зумовлює посилення вимог до психолого-педагогічної підготовки професорсько-викладацьких кадрів ВНЗ фармацевтичного та медичного профілю. Найбільш поширеними формами підвищення рівня психолого-педагогічних знань, умінь, навичок та особистісних якостей викладачів є здобуття педагогічної освіти (крім фахової), курси підвищення кваліфікації з поглибленою психолого-педагогічною підготовкою, стажування, тренінги.

Таким чином, аналіз організаційно-методичних умов показує, що основними серед них у професійній підготовці майбутніх фахівців фармації є: організація навчально-виховного процесу у ВНЗ, навчально-методичне забезпечення; матеріально-технічна база, професорсько-викладацький склад та інші.

Література

1. Бабанский Ю. К. Оптимизация процесса обучения: общедидактический аспект / Ю. К. Бабанський. – М.: Педагогіка, 1977. – 254 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – С. 270-305.
3. Коваленко Е. Э. Методика профессионального обучения: учебник для инженеров-педагогов, преподавателей спец.дисциплин системы профессионально-технического и высшего образования / Е. Э. Коваленок. – Х.: „Штрих”, 2003. – 480 с.
4. Лозова В.І., Троцко Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навч. посіб. / В. І. Лозова, Г. В. Троцко. – 2-е вид., випр. і доп. – Х.: ОВС. 2002. – 406 с.
5. Падалка О. С. Педагогічні технології / О. С. Падалка, А. М. Нісімчук, І. О. Смолюк, О. Г. Шпак. – К., 1995. – С. 21-23.
6. Черних, В.П. Толочко В.М., Кайдалова Л.Г. Кредитно-модульна система організації навчання у контексті Болонського процесу в НфаУ. Навч.-метод. посіб. / В. П. Черних, В. М. Толочко, Л. Г. Кайдалова. – Х.: Вид-во НФаУ, 2004. – 68 с.
7. Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посібник / В. В. Ягупов. – К.: Либідь, 2002. – С. 295-299.